

Učená spoločnosť SAV
The Learned Society of the Slovak Academy of Sciences
c/o Ústav anorganickej chémie Slovenskej akadémie vied
Dúbravská cesta 9, 845 36 Bratislava, Slovak Republic
e-mail: jozef.noga@savba.sk

Správa o činnosti Učenej spoločnosti SAV za rok 2015

Po predchádzajúcich intenzívnych prípravách v súvislosti s pripravovaným procesom transformácie SAV, bol rok 2015 Učenou spoločnosťou SAV (ďalej UČS) očakávaný ako rok, ktorý mal okrem prepotrebnej reformy systému riadenia výskumu a vývoja (nielen) v SAV priniesť aj zmenu v zákone o SAV, ktorou by členstvo v UČS prestalo byť limitované pre „vedcov akadémie“. Toto obmedzenie do značnej miery ovplyvňuje i celospoločenskú akceptáciu UČS, ktorá by po jeho odstránení mala celonárodnú pôsobnosť. I keď túto zmenu sa podarilo presadiť v rámci *Návrhu zákona o verejnej výskumnej inštitúcii a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (t. j. i vyvolanej zmene zákona o SAV), tento návrh napokon vo Vláde SR doposiaľ nebol prerokovaný.

Učená spoločnosť SAV sa v roku 2015 zišla na dvoch riadnych zasadnutiach Valného zhromaždenia UČS (ďalej VZ), a okrem operatívnej e-mailovej komunikácie v medziobdobiach zasadala Rada UČS (ďalej Rada) celkovo 5 krát.

V období pred prvým valným zhromaždením (19.5.2015) sa Rada zišla na dvoch zasadnutiach. 25.2. bolo zasadnutie venované analýze stavu SAV po zmenách vo vedení, ako i predbežnej informácii o pripravovanom dokumente predstavujúcom víziu dlhodobého zámeru rozvoja SAV (SAV 2020). Vzhľadom na očakávané zmeny sa na tomto zasadnutí preberal i návrh nového štatútu UČS s celonárodnou pôsobnosťou a Rada sa tiež zaoberala programom pripravovaného VZ. Osobitne k pripravovanému dokumentu SAV 2020 bolo venované zasadnutie Rady v predvečer VZ 18.5. za účasti predsedu SAV, prof. Pavla Šajgalíka, DrSc., podpredsedníčky SAV, RNDr. Evy Majkovej, DrSc. ako i člena P SAV, prof. PhDr. Emila Višňovského, PhD. V diskusii rezonovali najmä potreba stabilného a predvídateľného rozpočtu SAV, urýchlená potreba transformácie na verejné výskumné inštitúcie, potreba posilniť postavenie vedeckej špičky ako i potreba nástrojov pre motiváciu mladých kvalitných odborníkov zostať vo výskume v rámci SR.

Prvé VZ v r. 2015 sa uskutočnilo 19.5. a zúčastnilo sa na ňom 27 riadnych (57%) a 26 emeritných členov (51%). V zmysle uznesenia VZ z 12.5.2014 UČS žiada predsedu SAV, aby na prvom valnom zhromaždení UČS v roku predniesol správu o činnosti a riadení SAV, ktorá bude výhradne zameraná na špičkový výskum v SAV, priority výskumu a ich financovanie. Túto správu predniesol predseda SAV prof. RNDr. Pavol Šajgalík, DrSc. bola kľúčovým bodom programu spolu s predstavením dokumentu *SAV 2020: Dlhodobý zámer rozvoja Slovenskej akadémie vied*, ktorý predstavila podpredsedníčka SAV RNDr. Eva Majková, DrSc.

Prof. Šajgalík zdôraznil, že cieľom smerovania akadémie musí byť moderná a flexibilná výskumná inštitúcia s vysokým vedeckým kreditom. Predseda SAV poukázal na fakt, že v r. 2014 začal proces transformácie SAV najmä prípravou a prejednaním návrhu legislatívnych zmien v orgánoch SAV a predložením návrhu do legislatívneho procesu na vládnej úrovni. Cieľom zostáva udržanie kontinuity a zabezpečenie stabilného financovania. Zdôraznil, že i keď SAV tvorí iba 11 % celkovej výskumnej kapacity SR, produkuje až 31% vedeckých prác s ohlasom, ktorý predstavuje 39% citácií na všetky práce s afiliáciou zo SR. V krátkej analýze personálneho zabezpečenia vyzdvihol najmä fakt, že vekové rozloženie sa darí udržiavať na viac menej konštantnej úrovni. Analýza financovania SAV ukázala, že bez podstatnej podpory zo súťažných zdrojov je chod SAV prakticky nemožný. Zdôraznil zapojenie sa SAV do medzinárodných aktivít a projektov, pričom vyzdvihol účasť SAV v schéme ERANET, ako i bilaterálne programy SAV s Taiwanom, Japonskom a Tureckom. Zosumarizoval tiež účasť SAV v najvýznamnejších projektoch budovania vedeckej infraštruktúry s podporou ŠF EÚ. V závere

predstavil výber z najvýznamnejších výsledkov SAV dosiahnutých v roku 2014.

Podpredsedníčka SAV, RNDr. Eva Majková, DrSc., sa venovala podstatným častiam dokumentu predstavujúceho strategické a operačné ciele rozvoja SAV najmä z krátko a strednodobého hľadiska, ako i víziu fungovania v dlhodobom časovom horizonte. Dokument bol vypracovaný na úrovni P SAV a prerokovaný tak na Sneme SAV ako i vo VR SAV. Vznik predkladaného dokumentu bol implikovaný potrebou redefinovať poslanie SAV ako i načrtnúť model SAV ako reprezentanta špičkového neuniverzitného výskumu vo verejnom záujme. Poslanie SAV je charakterizované najmä ako výskum v inovatívnych oblastiach všetkých odborov, vrátane rozvoja inovatívnych technológií a diagnostík, v oblastiach aktuálnych globálnych výziev, ako i ochrany a rozvoja národného kultúrneho dedičstva. Záverom Dr. Majková zosummarizovala súčasný stav ako východisko. Bol zdôraznený fakt, že SAV bola v SR najúspešnejšou inštitúciou v získavaní projektov 7 RP EU.

Po rozsiahlej diskusii VZ zobralo informáciu na vedomie s tým, že podporuje opatrenia, ktoré chce P SAV v zmysle tohto dokumentu uskutočniť. Odporúča Predsedníctvu SAV inicializovať kroky najmä pre jasné definovanie kľúčových výskumných smerov pre SAV na základe dôkladného a nezávislého medzinárodného vedeckého auditu. Ďalej UČS odporúča čo najskôr dopracovať dokument rozpracovaním globálnych cieľov na konkrétne systémové opatrenia stimulujúce špičkovú vedu tak, aby boli známe a mohli byť uvádzané do praxe súčasne s administratívnou reštrukturalizáciou.

Doc. Ing. Baláž, DrSc. sa vo svojej prednáške „Daňové úľavy pre výskum a vývoj - čo prinesú a komu“ venoval novele zákona o dani z príjmov 595/2003: Táto je voči firmám vykonávajúcich výskum omnoho priateľskejšia ako zákon o stimuloch pre výskum a vývoj 185/2009. Superodpočet výdavkov na výskum a vývoj zo základu dane je nárokovateľnou položkou, ktorú nemusí podnikom nikto schvaľovať.

Krátko po zasadnutí májového VZ sa začala komplikovať situácia okolo procesu prijímania zákona o verejných výskumných inštitúciách. Týmto vývojom bola poznamenaná i činnosť Rady. Tá sa sústredila na prípravu jesenného VZ, ktoré sa malo venovať najmä tejto skutočnosti a tiež rozhodnúť o konaní volieb do UČS v zmysle aktuálneho štatútu.

Jesenné VZ sa uskutočnilo 1.12.2015 za účasti 25 riadnych (53%) a 21 emeritných členov (41%). Na VZ dominovala téma súčasnej situácie a postavenia Učenej spoločnosti SAV v akademickej vedeckej komunite, a tiež v celej spoločnosti. V diskusii rezonovala potreba spontánnej aktivity členov, angažovania sa v súčasných problémoch, potreba správnej formulácie cieľov, potreba zviditeľnenia sa v spoločnosti a v politike. V súvislosti s diskusiou spontánne odzneli návrhy tém, ktorými by sa mohla UČS v blízkej budú zaoberať. Patrí k nim napríklad:

- disproporcía medzi súčasnou úrovňou infraštruktúrneho vybavenia a úrovňou miezd a financovania prevádzky vo výskume
- šanca slovenských vedcov v programe HORIZONT 2020 a k absencii systémovej podpory pri príprave projektov
- nedôstojné postavenie učiteľov a klesajúca úroveň vzdelávania
- problém násobných plných úväzkov vo výskume a vysokom školstve
- dlhodobý strategický výskumný program pre konkrétnu oblasť špecializácie z pohľadu dostupných vedeckých a výskumných kapacít RIS3 SK

Samostatnou témou bola informácia o *Koncepcii hodnotenia vedeckých pracovísk SAV*, ktorú prezentovala Ing. Mária Omastová, DrSc., predsedníčka Akreditačnej komisie SAV a členka UČS. Pripravované hodnotenie má preukázať potenciál organizácii SAV uplatniť sa v Európskom výskumnom priestore ako rovnocenný partner a potvrdiť ambíciu SAV zabezpečiť kvalitný výskum s dôrazom na excelentnosť. Koncepcia počíta s hodnotením organizácií SAV panelom zahraničných expertov.

V diskusii bola vyjadrená podpora snahe P SAV smerujúcej k väčšej nezávislosti a objektívnosti pravidelného hodnotenia, ale súčasne i opatrnosť pred deformáciami pôvodného zámeru, ktoré môžu hroziť nastavením konkrétnych pravidiel a kritérií.

Ďalším bodom programu bola voľba člena Rady za prof. Samuelyho, ktorý z funkcie člena Rady odstúpil. Nakoľko Štatút UČS umožňuje zvoliť 5-7 člennú radu, VZ dovolilo dvoch členov Rady, prof. PhDr. Jozefa Bátoru, DrSc. a prof. Ing. Štefana Lubyho, DrSc.

VZ tiež rozhodlo o konaní volieb do UčS v termíne od 15.3. do 30.4. 2016 a stanovilo maximálny limit 10 nových riadnych členov.

Vo večerných hodinách bolo toto VZ sprevádzané usporiadaním tradičnej výročnej večera UčS SAV, za účasti 50 riadnych a emeritných členov. Tradičnú reč po večeri (after dinner speech) mal prof. MUDr. Branislav Lichardus, DrSc., predseda SAV v rokoch 1992-1995 a zakladajúci predseda UčS (2003). V príhovore poukázal na neutešený stav vo vytváraní podmienok pre činnosť školstva a vedy v SR, napriek tomu, že v programových vyhláseniach všetkých porevolučných vlád za 26 rokov boli školstvo a veda deklarované ako priorita. Retrospektívne tiež hodnotil vývoj okolo SAV najmä v prvej dekáde po demokratických zmenách.

V roku 2015 bola UčS prizvaná k účasti na vyhodnocovaní súťaže Vedec roka, nakoľko od roku 2013 prešla súťaž pod vedenie CVTI SR, ZSVTS a SAV. V komisii, ktorá posudzovala návrhy na laureátov súťaže pracovali nasledujúci členovia UčS SAV: RNDr. Eva Majková, DrSc., ktorá bola zvolená za predsedníčku hodnotiacej komisie, prof. RNDr. Jozef Masarik, DrSc. a prof. RNDr. Jozef Noga, DrSc. Slávnostné vyhlásenie výsledkov súťaže sa uskutočnilo 12. mája 2015 v koncertnej sále Slovenského rozhlasu v Bratislave. Odovzdávania cien sa zúčastnil prezident SR Andrej Kiska, štátna tajomníčka MŠVVaŠ SR Romana Kanovská, generálny riaditeľ CVTI SR prof. RNDr. Ján Turňa, CSc., predseda SAV a člen UčS prof. RNDr. Pavol Šajgalík, DrSc., prezident ZSVTS prof. Ing. Dušan Petráš, PhD. ako i viacerí rektori slovenských univerzít. UčS reprezentoval jej podpredseda, prof. RNDr. Peter Moczo, DrSc. Vedcom roka 2014 sa stal člen UčS doc. Ing. Fedor Gömöry, DrSc.

Ako každoročne, aj v roku 2015 sa členovia Učenej spoločnosti SAV aktívne zapájali do rôznych aktivít na podporu a propagáciu vedy, ako napríklad rozhovory v dennej tlači, stĺpčky a články v dennej tlači či iných periodikách, vystúpenia v televízii, resp. v krátkych televíznych dokumentoch o vede a osobnostiach vedy. Popri tomto vystupovali s popularizačnými prednáškami pred širokou verejnosťou (Noc výskumníka, Veda v Centre, Detská univerzita, sprievodné akcie v rámci týždňa vedy a techniky, a p.), alebo na akciách organizovaných rezortnými ministerstvami.

Posledné zasadnutie Rady sa uskutočnilo 18. 12. 2015. Na ňom bola zvolená prof. Ing. Oľga Križanová, DrSc. do funkcie vedeckej tajomníčky UčS a prerokoval sa postup pri realizácii záverov VZ z 1.12. pre prvý štvrťrok 2016.

Ku koncu roka 2015 mala Učená spoločnosť 47 riadnych, 51 emeritných a 10 čestných členov.